

Mrinmoyi (Hekaýa)

Category: Hekaýalar

написано kitapcy | 10 марта, 2025

Rabindranat TAGOR

(1861-1941)

Meşhur hindi ýazyjysy hemem jemgyýetçilik işgäri Rabindranat Tagor Hindistanyň Kalkutta şäherinde dünýä inýär. Ol başlangyç bilimi Kalkuttada alyp, soňra okuwyny London uniwersitetinde dowam etdirýär. 1878-80-nji ýyllarda Angliýada ýaşap, edebiýat we saz bilen meşgullanýar. Şahyryň «Agşam çagynyň aýdymalary» (1882), «Manoşlar» (1890), «Altyn gaýyk» (1893), «Gaýduwsyz aýdymalar» (1912) atly şygyrlar ýygynndysy, «Dag» (1907-1910), «Öý we dünýä» (1915-1916) atly romanlary bardyr. Bu eserler özünüň täsirliliği bilen tolgundyryp, edil jadyly tumar ýaly adamlaryň içki dünýäsini açyp görkezýär. Olar durmuşy wakalary öz içine alyp, durşy bilen asyllylyk, batyrlyk, adamkärçilik ýaly häsiýetlere eýedir.

Rabindranat Tagor «gaýduwsyz aýdymalar» atly şygyrlar kitaby üçin 1913-nji ýylда Nobel baýragyna mynasyp bolýar.

I

Kolleji tamamlandan soň Opurbokrişna Kalkuttadan öýlerine gaýtdy. Ýoluň ugrunda kiçeňräk derýa bardy. Ýagyş möwsümi gutaransoň ol adatça gurardy, ýöne häzir möwsümiň ahyry bolansoň gaty joşup, obanyň gyrasydyr bambuk jeňnelliginde caýkanyp ýatyrdy.

Esli gün bări bulutlaşyp duran asmanyň ýüzi açylyp, Gün şöhlesini görkezdi. Eger şu pursat gaýykda oturan Opurbonyň ýüregine garap bolsady, onda o ýerde-de güneş şuglasyny, derýanyň ýakymly şyggyl dysyny, möwç urýan derýa bilen birlikde arzuwlarynyň uzaklara bir ýerlere okdurylyp barşyny görüp bolardy.

Gämi obanyň duralgasyna gelip daýandy. O taýdan – baglaryň ýapraklarynyň arasyndan olaryň horaşaja öýuniň üçegi göründi. Öýündäkiler onuň geljeginde bihabardy, şonuň üçinem duralgada hiç kim garşy almady. Gämici Opurbonyň goşlaryny düşürişmekçi boldy, ýöne ýaş ýigit onuň hyzmatyndan boýun gaçyryp, goşlaryny eline aldy-da, keýpiköklük bilen gaýydan bökdi.

Kenaryň bu ýeri typançakdy, Opurbo deňagramlylygyny saklap bilmän palçyga ýykyldy. Ine, şu ýerde-de duýdansyz gülki sesi eşidildi. Aljyraňylyga düşen ýaş ýigit ýerinden turup, gyssanmaç eşiklerini kakyşdyrda, daş-töweregine seretdi. Gapdalda, söwdagäriň gaýygynyň ýanynda birgiden kerpiç üýşürilip, onuň üstünde bir gyz otyrda – onuň ýiti, joşgunly sesi uzakdaky baglaryň üstünde oturan guşlary hem ürküzipdi.

Opurbo onuň Mrinmoýidigini tanady, ol onuň täze goňşularynyň gyzydy. Öňler bu maşgala uzak bir ýerlerde derýanyň kenarynda ýasaýardy, ýöne suw joşanlygy sebäpli ol ýeri taşlap, iki-üç ýyl bări bärde ýasaýardylar.

Bu gyz barada her hili geň zatlary eşitmek bolýardy. Erkekler bu gyzy «Kakabaş gyzjagaz» diýip atlandyrýan bolsa, aýallar onuň gyzma häsiýetiniň bardygyny aýdýardylar.

Ol diňe oglanlar bilen dostlaşardy, onuň deň-duşlaryna bolan äsgermezçiliği ähli çäkden geçip, çagalar Mrinmoýa hökümdarlaryna sereden ýaly garardy.

Belki, ony kakasy läliksiredendir, belki-de, ýaradylyşy şeýledir – Mrinmoýi gaty täsin gyz bolup ýetişdi. Ejesi köplenç goňşy-golamlaryň ýanynda gyzyny läliksiredeni üçin adamsyndan zeýrenerdi, ýöne ýanýoldaşynyň gyzyny gowy görşi,

Mrinmoýi aglan wagty çyn ýürekden gynanyşy ýadyna düşende, ol onuň ýok wagtlary gyzynyň göwnüne degmejek bolardy.

Mrinmoýi garaýagyzdy, onuň örümé gelmeýän gysgajyk, buýralanyp duran saçlary bardy. Ýüzi oglanyňka meňzeýärdi, ullakan gara gözlerinde çekinjeňlik, gorky ýa-da näziklik alamatlary ýokdy. Onuň uzyn boýy, berdaşly, sagdyn bedeni bardy, ýöne onuň ýaşynyň näcedigi bilen gyzyklanmak hiç kimiň kellesine gelenokdy. Eger bu barada oýlanan bolsalar, onda adamlar pursady elden bermän, şu mahala çenli gyzlaryny durmuşa çykarmandyklary üçin onuň ene-atasyny ýazgarardylar.

Birwagt obanyň gämi duralgasyna nätanyş mülk eýesiniň gaýygy gelip saklananda, kenarda duran aýal-gyzlar howsala düşüp, derrew ýüzlerini ýapmak bilen boldular, emma Mrinmoýi saçlaryny hüžzerdi, eline kimdir biriniň ýalaňaç çagasyň aldy-da, şo ýere ylgady. Ol kenara bardy-da, edil gorky-ürkini bilmeyän ýaşajyk maral ýaly (soňra dostlaryna jikme-jik gürrün bermek üçin), nätanşy bilesigelijilik bilen synlamaga durdy.

Opurbo oba dynçalsa gelende bu kesirje gyzy birnäçe gezek görüpdi, soňra ißsiz wagtlary, hatda işli wagtlaram aram-aram ony ýatlardy.

Biz gaty kän adamyň yüz keşbini görmeli bolýarys, ýöne olaryň diňe käbirleri aňymyzda galýar. Olaryň ýadymyzda galmagy üçin owadan bolmagy däl-de, özbuluşly, özüne mahsus häsiýetli bolmagy gerek. Meniň pikirimçe, bu häsiýet adamyň açık bildirýän şahsy aýratynlygynda. Bir bakyşda adamyň nähildigini bilmek örän kyn, ýöne ýüzünden kalby görnüp duran adamyny müňlerçe adamyň içinden görmek bolýar hemem ol uzak wagtlap ýadymyzda galýar. Mrinmoýiniň bakyşynda nähildir bir saýgaryp bolmaýan zenan mylakatlylygy bolup, bu onuň tutuş keşbine şugla salýardy. Onuň dogumly ýüzüni gören adam aňsat-aňsat ýadyndan çykarmasa gerek.

Elbetde, okyja Mrinmoýiniň mylaýym gülküsiniň Opurbo üçin örän ýakımsız bolup eşidilendigini aýdyp oturmak artykmaç bolsa

gerek. Ol gaýykçy bilen gyssagly hasaplaşdy-da, dym gyzyl bolup, öýlerine bakan howlukdy.

Wakanyň bolan ýeri şeýlebir ajaýypdy: derýanyň boýy, güýzügen agaçlar, guşlaryň jürkuldisi, sáher Güneşi hemem ýaşlyk - bary-ýogy ýigrimi ýaş. Dogrusy, üýşürilip goýlan kerpiçler bärşiniň tebigy gözelligini bozýardy, ýöne onda oturan gyz bu gaty, oňaýsyz oturgyja nähilidir bir özboluşly öwüşgin bermegi başarıyardy. Şeýdip ýigididir durmuş ýoluna äden ilkinji ädimi gynansagam gulkä öwrüldi. Belki, onuň ykbalynda has beter zatlar bardyr?

II

Hapalanan goşlaryny eline alyp, baglaryň kölegesinden bukdaklap barýarka, Opurbonyň gulagynda henizem gyzyň şadyýan gulküsü ýaňlanyp durdy.

Onuň dul galan ejesi oglunuň duýdansyz gelenine örän begendi. Derrew täze bişirilen süýtdür balyk getirmek üçin hyzmatçyny iberdiler. Goňşy öýlerde-de gaýda-gaýmalaşygyň bardygy bildirýärdi.

Nahardan soň ejesi gürrüňi toýly meselä syrykdyrdy. Opurbo bu gürrüňe öňden bäri taýyndy, sebäbi olar birwagt guda bolmalydylar, ýöne ýigit öz diýenini tutup, tä okuwyny tamamlaýanca öýlenmejegini aýdypdy. Şonuň üçinem ejesi bu güne gaty kän garaşypdy, indi ýigit hiç hili bahana tapyp biljek däldi.

– Ilki gelni göreli, şondan soň bir karara geleris – diýip, Opurbo ikuçly aýtdy.

– Bu barada alada edip oturma, gelin eýýäm taýyn – diýip, ejesi dowam etdi.

Opurbo bu zatlaryň şeýle boljagyny bilyärdi, şonuň üçinem şeýle diýdi:

– Gyzy görmän öýlenmek bolmaz ahyry.

Ejesi ogluna beýle ynjkdyr öýtmeýärdi, şeýle-de bolsa razylaşdy.

Agşam Opurbo otagyňyň çyrasyny ölçürip, ukusy tutman sekiniň üstünde ep-esli wagtlap oýa ýatdy. Ýagyşly gjäniň asuda ümsümliginde onuň gulagyna ýene-de gyzyň şadyýan gülküsi eşidildi. Ol: «Her zat etmeli welin, irdenki bolan wakany birýüzli etmeli» diýen karar geldi.

«Ol Opurbokrişnanyň köp zat bilýändigini, köp wagtlap Kalkuttada okandygyny bilenok ahyry – diýip, ol öz-özi bilen gürleşdi. – Şo sebäpli tötänden palçyga ýykylanym üçin meni medeniýetsiz oba oglany hasaplap, üstümden gülmesi bolanok».

Ertesi gün Opurbo gelinligi bilen görüşmelidi. Ol uzaga gitmeli däldi, gyzyň ýasaýan öýi şol töwerekdedi. Ýigit ylas bilen geýindi. Ol hindi geýimlerini çykardy-da, ýüpekden tikilen köýnegini geýdi. Kellesine selle oranyp, aýagyna ýaldyrawuk köwsünü geýdi. Soňra ýüpek saýawanyny eline alyp, säher bilen öýden çykdy.

Geljekki gaýynlar Opurbony daşky işikde uly hormat bilen garşı aldylar... Ahyry öýlenýän ýigidiň ýanyna gelinligiň getirilýän pursadam gelip ýetdi – saçlary shaý-sepler bilen bezelen, açık reňkli ýeňiljek mata bürenen, gorkudan ýaňa ýüzi bir agaryp, bir gyzarýan gyzy alyp geldiler. Ol bir burça gysyldy-da, kellesini dyzlaryna degräýjek bolup, sesini çykarmış otyrды. Onuň ýanynda gyza goldaw bermek üçin gartaşan hyzmatçysy bardy. Gyzyň ýetginjek jigisi geljekki giýewiniň sellesini, sagadynyň zynjyryny hemem çalaja dürterip ugran murtuny gözü bilen iýäýjek bolup, onuň bilen garyndaşlyk açjakdygyna begendi. Opurbo bırsalyň murtuny sypalaşdyryp oturdy-da, ahyry gelne seredip, çyny bilen sorady:

– Sen haýsy kitaplary okaýaň?

Ýöne ol utanjaň gyzdan hiç hili jogap alyp bilmədi. Diňe birnäçe gezek soralandan soň, hemem birnäçe gezek böwrüne hürseklenenden soň gyz baryny bir demde aýtdy:

– Ene dilini, geografiýany, matematikany hemem Hindistanyň taryhyň birinji bölümünü, «Çarupathanyň» bolsa ikinji bölümünü okaýan.

Edil şo wagt daşardan biriniň gyssanmaç ýoreýän aýak sesleri eşidildi hemem sähel wagtdan öye demi-demine ýetmän Mrinmoýi girdi. Ol Opurbokrişna hiç hili ünsem bermän gelinligiň jigisiniň ýanyна bardy-da, dogumlylyk bilen onuň elinden çekdi. Emma Rakhal hemmeleriň özüne seredýänini bilip, ýerinden gymyldamady. Hyzmatkär aýal mylaýymlyk bilen pyşyrdap, Mrinmoýa käýäp ugrady. Opurbokrişna özuniň mertebeli adamdygyny bildirjek bolup, özüni rahat saklamaga çalyşýardy, ýöne elliри diýen etmezlik bilen jübi sagadynyň zynjyryny çekىşdirýärdi. Ahyry dostuny bärden äkidip bilmejegine gözü ýeten Mrinmoýi onuň arkasyna patladyp urdy-da, ylgap barşyna gelniň perenjesini syryp, tüweley ýaly otagdan çykyp gitdi. Hyzmatkär aýal howsala düşdi, öýdäkiler galmagal turuzdy, ýetginjek bolsa duýdansyz uýasynyň ýüzi açylany üçin hahahaýlap gülmäge başlady.

Mrinmoýiden alan şarpygy üçin oglanjyk öýkeli däldi, sebäbi bular ýaly oýunlar olaryň arasynda bolýardy. Käwagtlar olam Mrinmoýiniň saçyndan çekip gaçardy. Bir gezek bolsa oglanjyk ýuwaşlyk bilen gyzyň yzyndan geldi-de, onuň zülpuniň birnäçesini gyrkyp goýberdi. Gyzyň muňa juda gahary geldi, ol onuň elinden gaýcysyny alyp, galan zülplerinem gyrkdy welin, hamala, üzüm hoşasy ýere gaçan ýaly, saçlary patlap gaçdy...

Mrinmoýi gidensoň synçynyň işem tamamlandy. Hyzmatçy aýal ýygrylyp bir gysym bolan gelni zordan dikeldip, aýallaryň bolýan ýerine alyp gitdi.

Opurbo gomparan bolup, köseje murtlaryny sypalaşdyrdy-da, çykalga tarap ýoneldi. Ýone gapynyň agzyna gelende, özuniň täzeje ýaldyrawuk köwsüniň ýokdugyny gördü. Her näçe jan edip gözleselerem, ony tapmak başartmady. Öýdäkileriň bary özüni oňaýsyz duýdy, alandyň öydüp çak eden adamlaryna paýys sözlerini aýtdylar. Ahyry uzak, netijesiz gözlegden soň,

Opurbo öýüň hojaýynynyň köne, ýyrtyk köwşüni geýmekden başga alaç galmady. Ol şu sypatda – kellesi selleli, aýagy balakly hemem ýyrtyk köwüşli – obanyň batgaly ýollary bilen ýuwaşlyk bilen öýüne bakan ugrady. Howdanyň ýanyndaky adamsyz ýodajyga ýetende, ol ýene-de batly çykan gülki sesini eşitdi. Ähtimal, bilesigeliji tokaý jadygöyi agaçlaryň arasynda bukulyp ýatandyr-da, indem eşikleriň üstünden ýaraşmaýan köwşى görüp, gulküsini saklap bilyän däldir?

Opurbo saklananyny duýman galdy, ol ýaýdanjaňlyk bilen töweregine göz aylady. Ine, şol wagt ýaňky garagol jeňňelden çykdy-da, Opurbonyň öňünde täzeje köwşüni goýup, gaçyp gitmekçi boldy, ýöne ýigit gyzyň yzyndan ýetip elinden tutdy. Mrinmoýi sypjak boldy. Birdenkä onuň gülüp duran ýakymsyzja yüzüne, bulut ýaly gara saçlaryna Gün şöhlesi düşdi. Bilesigeliji ötegçiniň möwç urýan sil suwuny görjek bolşy ýaly, Opurbo-da Mrinmoýiniň arkan gaýşan yüzüne, ýaldyrap duran gözlerine ciňerilip seretdi. Soňra göwünsizlik bilen barmaklaryny gowşatdy-da, ýesiriniň elini goýberdi. Eger Opurbo gyza käýinen ýa-da temmi beren bolsa, onda Mrinmoýi muňa birjik-de geň galmazdy, ýöne ýigit oňa ýekeje agyz söz hem aýtmady, şonuň üçin gyz bu geň jezanyň näme manysynyň bardygyna düşünmedi. Hamala, tansçy gyzyň goşaryndaky bilezikleriň sesi ýaly, şadyýan gyzyň gülki sesi howany ýaňlandyryp gitdi, pikire batan Opurbo bolsa ýuwaşlyk bilen öýlerine bakan ugrady.

III

Opurbo uzakly gün her hili bahanalar bilen ejesinden gaçyp gezdi hemem aýallaryň bolýan ýerine barmady. Ol hatda aşsamlygynam goňşularynda edinip, diňe gjagşam öýlerine dolanyp geldi.

Akylly-başly, ylymly oglanyň kesir bir gyzyň öňünde özünü asyllı, mertebeli görkezjek bolmagynyň nämä gerekdigine düşünmek kynmyka diýyän. Goý, ol gyz ony ýonekeý adam hasap etsin, goý, onuň üstünden gülüp göwnüni açsyn, ýöne soňra ony

dosty Rakhal üçin unutjakdygy gürrüsiz ahyry. Bu zatlar bilen onuň näme işi bar? Eýsem, aýda bir gezek çykýan «Dünýäniň şamçyragy» atly žurnala Opurbonyň uly göwrümlı syn ýazýandygyny hem-de torbasynda atyrdyr köwüşden, reňkli poçta kagzydyr üflenip çalynýan saz guralyny öwrenmek üçin gollanmadan başga – gjäniň tümlüğinden soň daňyň atyşy dek – öz wagtyna garaşyp ýatan galyň depderçäň bardygyny Mrinmoýa bildirmek hökmanmyka? Ýone ýüregiňi ynandırmak kyn zat, şonuň üçinem biziň hormatly Opurbokrişnamyz dogumly oba gyzynyň öňünde ýeňlendigini boýun alasy gelmedi.

Haçan-da gjagşam Opurbo öýüne dolanyp gelende, ejesi ondan sorady:

- Ýeri, gyz nähili eken, oglum, ýaradymy?
- Gördüm, eje – diýip, Opurbo aljyraňy gürledi – maňa olaň hiç biri ýaramady.
- Dursana, sen başga haýsy gyzy gördüň? – diýip, ejesi geň galdy.

Birnäçe sorag-ideglerden soň ejesi ogluna goňşularы Şorotyň gyzy Mrinmoýiniň ýaraýandygyny bildi. Aňly-düşünjeli oglunyň halaýan gyzyna seretseňizlän!

Ilkibada Opurbo ýaýdan jaňlyk edip, berlen soraglara jogap bermedi, ýone ejesiniň o gyza garşydygyny bilende, onuň çekinjeňligi el bilen syrylyp aýrylan ýaly boldy hem-de Mrinmoýiden başga hiç kime öýlenmejegini mälim etdi. Ol gurjak ýaly äwmezek gelinligini göz öňüne getirende, öýlenmek meselesine uly ýigrenç döreyärdi.

Bu gürrüňlerden soň aradan iki-üç gün geçdi. Birnäçe gezek nahardan ýüz öwrüp, birnäçe gjäni ukusyz geçirip, ahyry Opurbo maksadyna ýetdi.

Mrinmoýiniň entek çagadygyny hemem ene-atasynyň oňa bilim bermäge ýagdaýynyň ýokdugyny, toýdan soň Mrinmoýiniň öz

öýlerine geljekdigini hemem şondan soň ony çynlakaý terbiýä salyp boljakdygynyň pikirini edip, ejesi öz-özünü köşeşdirdi. Ol kem-kemden Mrinmoýiniň owadanlygyna-da ynanyň ugrady. Yöne gelinliginiň kiçijik, buýra-buýra saçlary ýadyna düşende, ol ýene-de göwnüçökgün ýagdaýa düşüp, ot alan ýaly bolýardy. Yöne soňra: «Eger saçlaryny gowuja ýaglap daňsaň, wagtyň geçmegin bilen bu kemçiliği hem düzetse bolar» diýip, öz-özüne teselli bererdi.

Goňşularыň bary Opurbonyň bolup ýörşüne perwaýsyz garaýardы. Kakabaş Mrinmoýi köplere ýaraýanam bolsa, hiç kim ony oglunyň taýy hasaplamaýardы.

Gyzyň kakasy İşan Mojumday bu zatlardan habardar etdiler. Ol haýsydyr bir gämi kärhanasynda işläp, harytlaryň ugradylyşyna esewan bolardy hemem gämi duralgasynyň gapdalyndaky tamjagazda petek satardы.

Gudaçylyk barada eşidip, İşan ses edip aglady. Bu gözýaşlarda gynanç köpmi ýa begenç – kim bilýär?

Işan hojaýyndan öýüne goýbermegini haýış etdi, ýöne ol toý bahanasyny ýeterlik däl hasap etdi-de, işi bilen bolmalydygyny aýtdy. Şonuň üçinem İşan toýy Puji baýramyna çenli goýbolsun etmegini hemem diňe şondan soň baryp biljegini aýdyp, öýlerine hat ýollady. Yöne Opurbonyň ejesi üstlerindäki aýda amatly günüň bardygyny aýdyp, toýy hiç hili yza süýşürmejegini mälim etdi.

Ikinji synanyşykdan soň İşan garşıy bolup durmadы, şonuň üçinem ol gaýgylы halda öz işlerine gümra boldy.

Şondan soň Mrinmoýiniň ejesi bilen obanyň gartaşan aýallary gyza indiden beýlæk özünü nähili alyp barmalydygy barada öwüt-nesihat edip ugradylar. Olar oňa oýnamagy, ylgamagy, çasly gülmegi, çagalar bilen hyşy-wuşy etmegini hemem süýji zatlary unutmagy maslahat berdiler. Umuman, olar gyzyň göz öňünde durmuşa çykmagyň nähili zatdygyny suratlandyrmagy başarıypdylar. Howsala düşen Mrinmoýiniň göwnüne ýaşlygy

elinden alnyp, garaňky ýerzemine oklanjak ýaly duýuldy. Ol edil sarç mal ýaly yza tesdi-de, čürt-kesik şeýle diýdi:

– Men durmuşa çykjak däl.

IV

Şeýle-de bolsa ol durmuşa çykmaly boldy. Şondan soň durmuşyň ýowuz pursatlary başlandy – Mrinmoýiniň tutuş dünýäsi ýekeje gjäniň içinde dört diwara gabalan ýaly boldy.

Gaýynenesi oňa täzeden terbiye berip ugrady. Ol gyza talabedijilik bilen garap, şeýle diýdi:

– Ýadyňda sakla, gyzym, sen indi çaga däl, biziň öýümizde özüňi ýaramaz alyp barma.

Ýöne Mrinmoýi muňa başgaça düşündi. Ol özünü bu öýde gowy alyp baryp, daşaryk çykandan soň näme etse bolýandyr öýtdi. Şonuň üçinem aşşam düşende, ony ýer ýykyp gözleselerem, hiç ýerden tapmadylar. Ahyry Rakhal ony özüniň gizlin gaçybatalgasyn dan alyp gaýtdy. Gyz Radhakant Thakuryň döwük paýtunynyň içinde gizlenen eken. Biziň okyjylarymyz Mrinmoýiniň gaýynnyndan, ejesinden we obanyň adamlaryndan nähili sözleri eşidendigini göz öňüne getiren bolsalar gerek.

Gije asmanyň ýüzüni bulut tutup, güýçli ýagyş ýagdy.

Opurbo ýuwaşlyk bilen Mrinmoýiniň ýanyna ýakynlaşdy-da, mylaýymlyk bilen pyşyrdady:

– Sen meni söýyäňmi, Mrinmoýi?

– Ýok – diýip, gyz onuň ýüzüni aldy – men seni hiç wagt... hiç wagt söýmen.

Ol özüne edilýän jebirlerden dörän ähli öýkesini gögüň gümmürdisi ýaly Opurbonyň üstünden eňterdi.

– Ýone näme üçin? Seň öňünde näme günäm bar? – diýip, göwnüne deglen ýigit sorady.

– Nämē üçin maňa öylendiň? – diýip, Mrinmoýi sorady.

Opurbo aýdara zat galmarydy, şeýle-de bolsa: «Her zat etmeli welin, bu özdiýenli gyzy boýun etmeli» diýen karara geldi.

Ertesi gün Mrinmoýiniň topalaň turuzmagyndan howatyr edip, gaýynenesi onuň otagynyň daşyndan gulplady. Gyz ilkibada edil tora düşen guşjagaz ýaly ikibaka urundy. Soňra sypyp bilmejegine gözü ýetip, içiniň ýangyjyna düşegiň örtügini sypyryp aldy-da, jyrym-jyrym edip taşlady. Soňra özünü ýere oklap: «Kaka jan, kaka jan!» diýip, gözýaş döküp upradı.

Şol wagt kimdir biri ýuwaşlyk bilen geldi-de, onuň ýanynda oturyp, hapalanan saçlaryny sypamak isledi. Ýöne Mrinmoýi onuň elini yzyna itip goýberdi. Şonda Opurbo eglip, onuň gulagyna pyşyrdady:

– Men hiç kime bildirmän gapyny açdym. Ýör, birsalym baga gideli.

– Ýok – diýip, gözü ýaşly Mrinmoýi kellesini silkdi.

– Sen kimiň gelenine bir seret ahyry – diýip, Opurbo gyzyň alkemyndan tutup, kellesini galdyrjak boldy.

Rakhal gapynyň agzynda durup, alasarmyk ýagdaýda ýerde oturan Mrinmoýa seredýärdi. Gyz kellesini galdyrman Opurbony itip goýberdi.

– Dostuň yzyňdan gelipdir, eýsem, onuň bilen oýnamaga gitjek dälmi? – diýip, ýaş ýigit sözünü dowam etdi.

– Ýok – diýip, gyz pert jogap berdi.

Rakhal mundan aňryk beýdip durmagy gelşiksiz görüp, işikden çykdy-da, ýeňillik bilen dem aldy. Opurbo Mrinmoýiniň ýanynda galypdy. Ahyrsoň gyz ýadawlykdan irkilen wagty Opurbo-da daraklygyna basyp daş çykdy-da, ýuwaşlyk bilen gapyny ýapdy.

Ertesi gün Mrinmoýa kakasyndan hat geldi. Ol mähriban gyzynyň

toýuna gelip bilmändigine gynanýandygyny aýdyp, ýaş juwanlara ak pata berýärdi.

– Men kakamyň ýanyна gitjek – diýip, Mrinmoýi gaýynenesine mälim etdi.

Ýöne gaýyny gelniniň bu haýsyny eşidip, käýinip ugrady.

– Muňa seretseňizläň! Munuň kakasynyň nirededigini bir hudaý bilýär, onuň hatda salgysam ýok, bu bolsa kakamyň ýanyна gitjek diýýär. Beýle-de ýüregedüşgünç gelin bolar eken-ow!

Mrinmoýi hiç zat diýmän onuň ýanyndan daşlaşdy. Otagyna girip, içinden gulplady-da, «Kaka jan, menem öz ýanyňa al, men düýbünden ýeke galdyň, bärde galsam hökman ölerin!» diýip, irginsiz gaýtalap ugrady.

Çykgynsyz ýagdaýa düşen adam şeýdip Hudaýdan kömek soraýardy.

Gijäniň bir wagty adamsy uklandan soň, Mrinmoýi ýuwaşlyk bilen gapyny açdy-da, öýden çykdy. Asmanda selceň bulutlar gaýmalaşyp ýördi, ýöne Aýyň ýagtasy köçä ýeterlik ýagty berýärdi. Mrinmoýi kakasyna ýetmek üçin haýsy tarapa gitmelidigini bilenokdy. Ýöne ol hat gatnadyjylaryň yzy bilen gitseň ýeriň islendik künjüne baryp boljakdygyna ynanýardy. Şonuň üçinem Mrinmoýi poçta barýan ýodajyk bilen ýöräp ugrady. Ol kän ýöräp, ahyry özünde ýadawlyk duýdy. Gije tamamlanyp barýardy. Daňdanyň öňüsyrasynda oýanan guşlar gorka-gorka saýrajak bolýardy, ýöne entek has irdigine düşünip, derrew seslerini kesýärdiler...

Mrinmoýi derýa ýetip, bazar meýdançasyny ýatladýan açık ýere çykdy. Gyz nirä gitjekdigi barada pikirlenip durka, birden aýak sesleri eşidildi. Demi-demine ýetmän haýdap gelýän egni ýantorbaly adam hat gatnadyjydy. Mrinmoýi onuň ýanyна gyssanmaç bardy-da, ýalbaryjy äheňde şeýle diýdi:

– Men Kuşigonja, kakamyň ýanyна barýan. Haýyş edýän, menem ýanyňa alsana.

– Men Kuşigonjyň nirededigini bilemok – diýip, hat gatnadyjy jogap berdi-de, uka giden kürekçisini yralap oýardy, onsoň olar kenardan daşlaşmak bilen boldular.

Bazar meýdançasyna adamlar ýygnanyşyp ugrapdy. Mrinmoýi derýanyň kenaryndan aşak düşdi-de, gaýykçylaryň birine yüzlendi:

– Meni Kuşigonja äkidip bilmezmişisiň?

Ýöne ol adam jogap berip ýetişmänkä, goňsy gaýykdan haýsydyr bir adamyň sesi eşidildi:

– Bu kim? Hä, Minu, bu senmi? Sen bärík nädip düşüp ýörsüň?

Tolgunmadan demigen Mrinmoýi zordan jogap berdi:

– Bonomali, men Kuşigonja, kakamyň ýanyna barýan, meni öz gaýygyň bilen şo ýere äkitsene.

Bonomali olaryň obasyndandy. Ol bu özdiýenli gyzy gaty gowy tanaýardy, şonuň üçinem şeýle diýdi:

– Diýmek, kakaň ýanyna barýaň-da? Ýeri bolýa, otur, äkideýin.

Mrinmoýi gaýyga mündi.

Kürekçi gaýygyny itekledi, onsoň olar ýola düşdüler. Birdenkä asman buluda bürenip, güýcli çabga guýup ugrady. Güýzüň bol suwly derýasy çaykanyp, gaýygy yralaýardy, muňa bolsa Mrinmoýiniň ukusy tutdy. Gyz sarisiniň bir gyrasyny gaýygyň düýbüne ýazdy-da, kellesini goýdy, soňra derýanyň hüwdüsü astynda, hamala, tebigatyň näzijek çagasy dek gaýy-gamsyz uka gitdi.

Ukudan oýanan Mrinmoýi özüniň adamsynyň öýündedigine düşündi. Hyzmatçy onuň oýananyny aňyp, kimdir birini çagyrdy. Onsoň gaýyny geldi-de, Mrinmoýa igenip ugrady. Mrinmoýi gaýynenesine gözlerini tegeläp seredýänem bolsa, hiç zat diýmedi. Haçan-da ol gyzyň kakasynyň sowatsyzdygyny aýdyp, awusyny pürküp

ugranda, Mrinmoýi ylgap goňsy otaga girdi-de, gapyny içinden gurdy.

Opurbo ejesiniň ýanyna geldi-de, çekinjeňlik bilen şeýle diýdi:

– Eje, näme üçin aýalymy birnäçe gün kakasynyň ýanyna goýbereňok?

Ejesi obada negözel gyzlar barka şunuň ýaly kakabaş gyza öýlenendigi üçin onuň üstüne gygyryp ugrady.

V

Uzakly gün ýagyş ýagdy. Gijäniň bir wagty Opurbo ýuwaşlyk bilen Mrinmoýini oýardy.

– Kakaň ýanyna gidesiň gelýämi?

– Hawa – diýdi-de, Mrinmoýi çalasynlyk bilen Opurbonyň golundan tutup, ýerinden galdy.

– Beýle bolsa hiç kim duýmasyn, men gaýygy taýynlap goýdum – diýip, ýigit pyşyrdady.

Mrinmoýi adamsyna seredip, minnetdarlygyny duýdurdy. Soňra gyssanmaç turdy-da, eşiklerini çalyşdy hemem şol wagtyň özünde taýyn boldy. Opurbo ejesini köşeşdirmek üçin hat ýazdy-da, aýalyny alyp öýden çykdy. Bu ümsüm, yns-jynssyz garaňky gjede Mrinmoýi ilkinji gezek ynanjaňlyk bilen adamsynyň elinden tutdy. Opurbo onuň ýüreginiň şatlyk bilen urýandygyny duýýardy.

Olar şol gije gaýyga münüp, ýola düşdüler. Şatlykly duýgularyna garamazdan, Mrinmoýi birsalymdan uklady. Ertesi günü ony bagtdyr erkin durmuş garşıy aldy. Olar kenaryň iki gapdalyndaky baglary, meýdançalary, ekin meýdanlarydyr jeňnelleri, gaýyklary yzda galdyrdylar. Her bir ownujak zat Mrinmoýide yüzlerce sowal döredýärdi: «Bu gaýykda näme bar, bu adamlar nireden gelýär, bu ýeriň ady näme?» Opurbo beýle

soraglaryň jogabyny hiç bir kollejde öwrenmändi, beýle zatlara Kalkuttada ýaşan ýyllary hem duşmandy. Eger Opurbonyň her bir soraga jogap berjek bolşuny hemem käbir jogaplarynyň ýapa degmeýändigini dostlary biläýse, onda ony gürrüňsiz utandyrardylar. Ol künjä – zygyr dänesi, Pançbere – Raýnogor, kazyýetiň jaýyna – mülkdaryň edarasy diýeni üçin wyždanyndan ezýet çekenokdy. Ýöne esasy zat – bu ýalňyşlyklar Mrinmoýiniň ynanjyny birjik-de peseldenokdy.

Ertesi aşsam olar eýýäm Kuşigonjadylar. Demir üçekli kiçijik dükanyň içindäki örme oturgyçda, nebit çyrasynyň ýagtysyna kiçijik stola ýapyrylyp Işançondro otyrdy. Ol galyň edara kitabynyň gatyny açyp, bir zatlaryň hasabyny ýöredýärди. Ine, şol wagtam išikde ýaş çatynjalar peýda boldy.

– Kaka – diýip, Mrinmoýi gygyrdy.

Bu ottag öň beýle owazy eşitmändi. Işanyň gözleri ýaşdan dolup, ýaňaklaryndan syrykdy. Giýewsidir gyzy oňa edil ertekilerdäki şazadadır şa gyzy ýaly bolup göründi. Ol näme etjegini, näme diýjegini, näme edende olara ýaranyp biljegini bilmedi.

Indi ol naharyňam aladasyny etmelidi. Pukara emeldar naharynyň tûwüsini, nohudyny özi gaýnadardy. Ýöne bu gün üýtgeşik gündi, ol gadyrlы myhmanlaryny näme bilen hezzetlärkä?

– Kaka, nahary bileje taýynlarys – diýip, Mrinmoýi aýtdy.

Opurbo ony höwes bilen goldady.

Öýde hyzmatçydyr iýmit saklamak üçin ýer ýokdy, ýöne darajyk gözbaşdan çeşmäniň zogdurylyp çykyşy ýaly, Işançondronyň yüzünden nur dökülýärди.

Şeydip olar üç günü geçirdiler. Adatça, gämi sagat ikilerde gelerdi hemem duralga birnäge wagtlap aladaly adamlardan dolardy. Ýöne gjara kenar büs-bütin boşap, onsoň... onsoň olar özlerini hakykatdanam erkin adamlar ýaly duýardy. Olar üç bolup bazarlardylar, üç bolubam bir zatlar bişirinerdiler.

Soňra gaýyndyr giýew Mrinmoýiniň yhlas bilen bezän saçagyna geçip, bilezikleriň şyňňyrdysy astynda aşsamlyk naharyny edinerdiler. Kakasydyr adamsy ýaşajyk öý bikesiniň çemesizligine gülserdi, ýöne hut şu gulküli degişmeler Mrinmoýi üçin şatlyk-şowhunyň hemem çaga begenjiniň çeşmesidi, ojagydy.

Ahyrsoň Opurbo mundan aňryk galyp bilmejegini aýtdy. Mrinmoýi bolmanda ýekeje gün galmagy haýyış edip ýalbardy, ýöne kakasy oňa adamsyna garşy gitmeli däldigini aýtdy.

Ýola düşmeli günü İşan gyzyny gujaklady-da, elini onuň kellesinde goýup, agy gatyşykly sesi bilen şeýle diýdi:

– Gyzym, edil Lakşmi ýaly barlygyň bilen gaýyneneň öýünü ýagtyltgyn. Özüňi şeýle alyp bar, goý, hiç kim, hiç bir zatda meniň Minuma teýeneli göz bilen garamasyn.

Mrinmoýi gözü ýaşly gitdi. İşan bolsa özüniň darajyk, indi hasam ýüreksgynç görünýän otagynda her gününü, her aýyny haryt yzyna haryt çekip geçirmek bilen meşgul boldy.

VI

Haçan-da birugsat giden är-aýal dolanyp gelende, Opurbonyň ejesi olary agyr dymmaklyk bilen garşy aldy: ol jeza iki esse agyr bolar ýaly temmi bermegi başarıyarydy. Şonuň üçinem maşgalanyň üstüne çydamsız yük, ses-üýnsüz kötek indi.

Ahyry bu zatlara çydap bilmek Opurbo şeýle diýdi:

- Eje, bahym okuw başlanýar, men okuwymy dowam edesim gelýär.
- Aýalyň näme etmekçi bolýaň? – diýip, ejesi sowuklyk bilen sorady.
- Mrinmoýi bärde galar – diýip, Opurbo jogap berdi.
- Ýok, jenap, ony ýanyňyz bilen alyp gidiň – diýip, ejesi aýtdy, adatça, ol ogluna «sen» diýip ýüzlerdi.

– Ýagşy – diýip, göwnüne deglen Opurbo jogap berdi.

Ol Kalkutta gitmek üçin goşlaryny düwdi. Gitmeziniň öňki agşamy otagyna baranda, Mrinmoýiniň aglap oturandygyny gördü. Onuň aýalyna nebsi agyrdy.

– Seň meň bilen Kalkutta gidesiň gelenokmy? – diýip, ol gußaly sorady.

– Gidesim gelenok – diýip, Mrinmoýi seslendi.

– Sen meni söyeňokmy? – diýip, ýigit sorady.

Köp ýagdaýlarda bu soraga jogap bermek gaty aňsat, ýöne munuň bir çetinde gaýgy-hasrat bar bolsa, onda jogaba garaşybam oturma.

– Sen Rakhaly taşlap gitjegiňe gynanýaňmy? – diýip, Opurbo sorady.

– Hawa – diýip, Mrinmoýi sadalyk bilen jogap berdi.

Oglanjyga bolan gabanjaňlyk gitdigiçe möwç urup, ýaş ýigidin ýüregine iňňe bolup sanjyldy.

– Men köp wagtlap – belki, iki ýyl, belki, ondanam köp – öýe gelip bilmen – diýip, Opurbo aýtdy.

– Öýe dolanyp geleňde Rakhala sowgat getirip bergen – diýip, Mrinmoýi ondan talap etdi.

Opurbo düşeginden çalaja galyp, şeýle diýdi:

– Sen bärde galjakmy?

– Ýok, ejemiň ýanynda boljak – diýip, gyz jogap berdi.

– Ýagşy – diýip, Opurbo uludan demini aldy – ýöne bir zady bilip goý, tä maňa hat ýazynçaň yzyma gelmen. Muňa razymyň?

Ähtimal, adamsynyň sowalyna jogap bermegi artykmaç hasaplanyr, Mrinmoýi bahym uklady.

Opurbonyň ukusy tutmady, ol ýassygy tirsekläp, gaty kän oturdy. Gije bir çene barypdy, Aý ýokary galyp, birdenkä şöhlesi düşege düşdi. Opurbo uzak wagtlap Mrinmoýini synlady. Birdenkä gyz onuň gözüne jadyly taýajyk bilen jadylanan şagyzy ýaly hemem oňa diňe jadydan açan adam eýe bolup biljek ýaly göründi.

Daň atan badyna Opurbo Mrinmoýini turuzdy.

– Men gitmeli – diýip, ol aýtdy – ýör, seni ejeňlere ugradaýyn.

Haçan-da Mrinmoýi ýerinden turanda, ol onuň elinden tutup, şeýle diýdi:

– Senden bir haýyşym bar. Men saňa elimden gelen hemaýaty etdim, hoşlaşygyň öň ýany seniňem maňa bir zatlar edeniňi isleýän.

– Näme isleýäň? – diýip, Mrinmoýi sorady.

– Meni ogşa, şonda söýyändigiňi bilerin.

Bu geň haýyşy eşidip hemem Opurbonyň oýun etmeýändigini bilen Mrinmoýi gülmäge durdy. Soňra özünü ele aldy-da, çynlakaý keşbe girip, adamsyny ogşamakçy boldy, ýöne dodagyny ýetirmäňkä, durup bilmän ýene gülüp ugrady. Ahyry iki gezekki netijesiz synanyşykdan soň, ol gülüp ýatyşyna ýorgany başyna çekdi. Opurbo närazylygyň alamaty hökmünde onuň gulagyndan çekdi.

Opurbo öz üstüne gaty kyn ýuki alypdy. Ol ogurlyk etmegi hemem birini güýç bilen boýun etmegi gaty peslik hasaplaýardy. Şonuň üçinem ol özünü ele aldy-da, bu zatlaryň meýletinlik bilen bolaryna garaşdy.

Mrinmoýi indi gülenokdy. Şapagyň ýagtysyna Opurbo gyzy öýlerine çenli ugradyp, ejesiniň ýanyna dolanyp bardy.

– Aýalym ýanymda bolsa, okamak kyn bolarmyka diýýän, üstesine,

ol ýerde jorasam ýok. Sen bolsa ýanyňda galdyrmak isläňok, şonuň üçinem ony ejelerine äkitdim.

Eneli-ogul biri-birinden öýkeli halda aýrylyşdy.

VII

Mrinmoýi öýlerine dolanyp geldi, ýöne indi ony hiç bir zat şatlandyranoqdy. Öydäki zatlaryň bary çalşylan ýalydy. Wagt durupdy. Ol nirä gitjegini, näme bilen meşgullanjagyny bilmedi. Onuň hiç kimi göresi gelmedi.

Gyzyň göwnüne obany ýagtylandyryp duran Gün ýitirim bolan ýaly, tutuş öýde, obada hiç kim ýok ýalydy. Düşnüsiz sebäplere görä, düýn aşam bu isleg bolmadygam bolsa, birden onuň Kalkutta gidesi geldi. Adamsynyň öýündäki müşakgatly durmuş oňa düýbünden başgaça bolup göründi. Saralan ýapraklaryň ýuwaşlyk bilen bagdan tänişi ýaly, geçmişem yz goýman ýeňillik bilen geçip gidipdi.

Aýdyslaryna görä, şeýlebir ýiti gylyçlary ýasaýan ussalar bolýar, onuň bilen adamyny deň ikä bölseň, ol hatda muny duýmaýarmışam, diňe göwrä galtaşaňda, ol ikä bölünýärmiş. Hawa, bu zatlar Taňrynyň emrine bagly: Mrinmoýi çagalygynyň ýaşlygyndan bölünip aýrylanyny duýman galdy. Diňe durmuşda bolýan özgerişlikleri başyndan geçirenden soň, Mrinmoýi gynançdyr geň galma bilen özünüň çagalyk döwrüniň yzda galandygyna düşündi. Ene-atasynyň öýündäki düşegi oňa kesekiniňki ýaly göründi: öň bärde ýaşan Mrinmoýi birden ýitirim bolupdy. Onuň ýüregi başga öyi, başga otagy, başga düşegi küýseýärdi...

Indi Mrinmoýiniň ýadyna oýun düşenokdy, onuň köçä çykanyny, şatlykly gülküsini hiç kim eşitmedi. Rakhal hem öz dostundan çekiliп ugrady. Şonuň üçinem Mrinmoýi:

– Meni adamymyň öýüne goýbersene – diýip, bir gezek ejesinden haýyş etdi.

Oglunyň gitmezinden öňki gaýgylý ýüzi Opurbonyň ejesiniň aňynda hemişelik galypdy hemem ýadyna düşen wagty ene ýüregi gaýgy-gamdan gyýym-gyýym bolýardy. Ony ähli zatdan beter – özi sebäpli gelniniň bu öýden gidenligi baradaky pikirler horlaýardy.

Ýöne bir gezek ýüzüne perenje tutup, Mrinmoýi geldi hemem gaýynynyň öňünde gaýgylý baş egip, hormat bilen salam berdi. Gözüne ýaş aýlanan gaýynenesi howlukmaçlyk bilen gyzy turuzda, mähir bilen gujaklady, ine, şu pursat olar ähli öýkekinäni unutdylar. Gelnini dykgat bilen synlan Opurbonyň ejesi görýän zatlaryna haýran galdy: öňki Mrinmoýiden nam-nyışan ýokdy. Adaty adama bular ýaly özgerişlikler mümkün däldi, sebäbi özüňi ýeňip geçmek üçin ullakan erk, güýç-gaýrat gerekdi. Gaýynenesi wagtyň geçmegi bilen Mrinmoýi özündäki kemçilikleri ýeňip geçer diýip umyt edýärdi, ýöne haýsydyr bir göze görünmeýän güýçler dessine täsir edýän serişdesi bilen gyzy täzeden dünýä inderen ýalydy.

Indi Mrinmoýi gaýynenesiniň göwnündäkilere has gowy düşünýärdi, ol hem öz gezeginde gelnini ýakyndan tanamagy başarypdy. Olar hojalygy bile ýörederdiler hemem edil agajyň şahalary dek aýrylmaz jora bolupdylar.

Mrinmoýiniň durmuşynda asudalyk, zenan bilesigelijiliği peýda boldy, onsoň gyz özüni birahat duýup ugrady. Onuň ýüregini edil ýagyş möwsüminiň öň ýany asmany gara bulutlaryň gaplap alşy dek aky öýke gurşap aldy. Bu gizlin gussalar sebäpli gyzyň uzyn gara kirpikleri hasam garalan ýaly boldy.

«Men özüme düşünmändirin, ýöne näme üçin sen maňa düşünmediň? Näme üçin maňa temmi berip, özüne gulak asar ýaly etmediň? Näme üçin gitjek däl diýemde zorluk bilen Kalkutta alyp gitmediň? Näme üçin meniň ynjk häsiýetimi çekip-çydadyň?».

Bir gün ir säher howzuň ýanyndaky adam-garasız ýodada Opurbonyň özüni saklaýşy hemem hiç zat diýmän ýüzüne seredişi Mrinmoýiniň ýadyna düşdi. Ol howzy, howzuň ýanyndaky bagy,

ırkı Güneşi hemem Opurbonyň içiňden geçirip barýan nazaryny aýdyň göz öňüne getirdi. Indi oňa şol bakyşyň manysy düşnükliди. Ol Opurbonyň giden gününü hemem ony posa bilen sylaglamandygyny ýadyna saldy. Indi şol posa, edil çölde galan guşuň teşneligini gandyrjak bolup salgymy yzarlaýsy ýaly, ony yzarlaýardы. Hiç bir zat Mrinmoýiniň islegini kanagatlandyranokdy. «Eger şol wagt başgaça hereket eden bolsam, şonda näme bolardy?» diýip, Mrinmoýi arzuw-hyýallarynyň kölüne çümerdi.

Öňler Mrinmoýiniň özüne düşünmeýänligi üçin Opurbo jebir çeken bolsa, indi görgi görmek gezegi Mrinmoýiniňkidi. Adamsynyň özünü ynjk, samsyjak gyz hasaplap, hatda özüni aýal hasaplamandygynyň pikirini edende, Mrinmoýa bu zatlar gaty agyr degip, örän uýalardы, şonuň üçinem ol bergisi hökmünde gyzgyn posalaryny Opurbonyň ýassygyndan çykarardы.

Aradan köp wagt geçdi.

Opurbo: «Tä senden hat gelýänçä öye dolanyp barmaryn» diýipdi. Şu zatlary ýatlap, ýaşajyk gelin bir ýola öz bolýan otagyňy gapysyny içinden gurdy-da, gyrasyna zer çáýylan reňkli kagyzy çykaryp, pikire çümdi, muny adamsy gitmeziniň öň ýany beripdi. Ol barmagyny syýa batyrdy-da, hiç hili ýüzlenmezden, her hili ululykda: «Näme üçin hat ýazaňok? Ýagdaýlaň gowumy? Bahymrak öye gel. Men başga näme ýazjagymam bilemok» diýip ýazdy. Esasy zatlar aýdyllypdy, ýöne bu sözleriň azlyk edýänine Mrinmoýi düşünýärди, şonuň üçinem biraz pikirlenip oturdy-da, munuň üstüni birnäçe sözler bilen doldurdy: «Haýyış edýän, indi özüňem nähili ýasaýanlygyň barada hat ýaz hemem bahymrak öye gel. Ejemiň ýagdaýy gowy, obanyň çagalarynyňam jany sag. Düýn biziň gara sygrymyz góleledi». Indi kagyzda ýazara ýer ýokdy. Mrinmoýi haty bukja saldy-da, onuň daşyna mähir bilen şu sözleri ýazdy: «Jenap Opurbokrişna Raýa».

Gyzyň söýgusi her näçe uly bolsa-da, hatyny owadan ýazyp bilmändi. Bukjanyň daşyna adam adyndan başga ýene bir zatlaryň ýazylýandygyny Mrinmoýi bilenokdy. Hat gaýynenesine ýa-da ýene

biriniň eline düşer gorkusy bilen, ol ony poçta ynamdar hyzmatçysyndan iberdi.

Size hatyň jogapsyz galandygyny aýtmak, megerem, artykmaç bolsa gerek.

VIII

Dynç alyş günleri gutaranam bolsa, Opurbo öýlerine gara bermedi. Şol sebäpli ejesi oglunu entegem kinelidir öýtdi.

Mrinmoýi onuň özi üçin gelmändigine eýýäm ynanyp ugrapdy hemem ýazan hatyny ýatlap, utanjyndan ýere giräýjek bolýardy, sebäbi onda ýekeje-de akyllı-başlı söz ýokdy. Mrinmoýi hatynda näme pikir edýäninem beýan edip bilmändi. Indi Opurbo onuň aň-düşünjesiniň pesdigine hasam ynanar. Bu pikir edil peýkamyň oky ýaly onuň ýüreginden parran geçipdi.

– Haty poçta eltdiňmi? – diýip, Mrinmoýi gaýta-gaýta hyzmatçysyndan soraýardy.

– Hawa, ony hut öz ellerim bilen gapyrjaga taşladym – diýip, hyzmatçy ynandyrýardy – ähtimal, jenap ony eýýäm alan bolsa gerek.

Bir gezek Opurbonyň ejesi Mrinmoýini çagyrdy-da, şeýle diýdi:

– Mähribanyň, Opurbo köp wagtlap öýde bolmady, oň ýanyna Kalkutta gidesim gelyär. Meniň bilen gidermiň?

Mrinmoýi razylygyň alamaty hökmünde başyny atdy hemem öz otagyna ylgap, gapyny içinden gurdy. Soňra özünü sekiniň üstüne oklady-da, ýassygyny gujaklap, şatlygyndan batly gülüp goýberdi. Ýone kem-kemden köşeşdi hemem gorkuly pikirlere özünü aldyryp, aglamaga oturdy.

Toba gelen aýallar Opurbo duýdurman, ötünç soramak üçin Kalkutta ugradylar. Opurbonyň ejesi giýewsiniň öýünde düşlemegi karar etdi.

Opurbo Mrinmoýiniň hatyna garaşyp ýadansoň, ahyry beren sözünü bozdy-da, gjeleriň birinde hat ýazmaga oturdy. Ol hatynda öz söýgüsini, şol bir wagtda bolsa öýkesini beýan edesi gelýärdi, ýöne ýazmak üçin laýyk sözleri tapmady. Munuň üçin ene diline gahary geldi.

Edil şol wagtam ol uýasynyň adamsyndan hat aldy. Onda Opurbonyň ejesiniň gelendigi hemem agsamlyk naharyna gelmelidigi haýys edilýärdi. Hatyň soňunda bolsa öýlerinde hemme zadyň gülala-güllükdi aýdylýardy. Aýdylan zatlara garamazdan, Opurbo hopukdyryjy gorkulara özünü aldyryp, gyssanmaç ýagdaýda uýalaryna ugrady.

Ol ejesini gören dessine:

- Eýgilikmi, eje? – diýip sorady.
- Bar zat gowy – diýip, ejesi jogap berdi, – ýöne seni köp wagtlap görmedim, dynç alyş günleri özüňem gelmediň, şoň üçinem özüm yzyňdan geläýeýin diýdim.
- Bular ýaly zatlar üçin azap çekip gelmeli däl ekeniň – diýip, Opurbo aýtdy, – men synaglaryma taýynlyk görýärdim.

Nahar wagty uýasy Opurbo ýüzlendi:

- Eşidýäňmi, jigim, näme üçin ýanyň bilen aýalyň alyp gelmediň?

Opurbo gürlejek bolup agzyny açanam şoldy welin, uýasynyň adamsy güldi-de, şeýle diýdi:

- Nähili gulkünç sorag. Belki, ol gorkunçdyr, şoň üçinem görkezmäge gorkýandyr.
- Özüň gorkunç – diýip, aýaly onuň sözünü böldi. – Seni görüp gelin gorkaýmasa.

Gürrüň şunuň ýaly gulküli äheňde gitdi. Ýone Opurbonyň şol bir tukatlygydy. Gulküli degişmeler onuň gaharyny getirýärdi. Ol:

«Eger Mrinmoýi gelmek islän bolsa, hökman gelerdi – diýip, öz ýanyndan pikirlenýärdi. – Ejem alyp gaýtmakçy bolandyr, ýöne Mrinmoýi razylyk beren däldir».

Opurbo şübheleri zerarly ejir baryny çekdi, ýöne ejesinden soramaga ýürek edip bilmedi. Daş-töweregindäki ähli zat, tutuş durmuş oña ýalan ýaly göründi.

Olar naharlaryny iýip bolup barýarka güýçli şemal turup, ýagyş ýagmaga başlady.

- Jigim, bu gün bizde gal-aý – diýip, uýasy teklip etdi.
- Galyp bilmen – diýip, ýigit jogap berdi – işim bar.
- Gijäniň içinde-de bir iş bolarmy – diýip, uýasynyň adamsy garşy çykdy. – Sen hiç kime hasap bereňok, şoň üçinem alada edip oturma.

Uzak çekeleşikden soň Opurbo ahyry razylyk berdi.

- Görýän welin, ýadapsyň öýdýän – diýip, uýasy oña ýüzlendi – bar, git-de, dynjyňy al!

Bu teklip Opurbonyň ýüregine jüňk boldy. Ol garaňky ottagda ýeke özi pikirlerinden azda-kände saplanaryn öýtdi, sebäbi häzirki gürrüňler oña agyr degýärди.

Opurbo işikden ätlän badyna garaňky ottagda peýda boldy.

- Şemal ody ölçüripdir öýdýän – diýip, uýasy aýtdy – çyra getireýinmi?
- Gerek däl – diýip, Opurbo jogap berdi – men garaňkyda ýatmagy gowy görýän.

Uýasy gitdi, Opurbo ýuwaşlyk bilen düşegine bakan ýoneldi. Ol ýaňybır ýatmakçy boldy welin, birdenkä gulagyna bilezikleriň şyňýrdysy eşidildi: ony näzijek eller gujaklap, yüzüne kimdir biriniň mymyjak dodagy degdi. Gözýaşlar bilen garyşan tükeniksiz posalar ýigide gürlemäge maý berenokdy.

Opurbo ilki geň galanam bolsa, bu zatlara soň düşündi – birwagtky gülki sebäpli başa barmadyk posa gözýaşlaryň kömegin bilen berjaý bolupdy.

1893

Rusçadan terjime eden Rüstem GURBANNEPESOW